

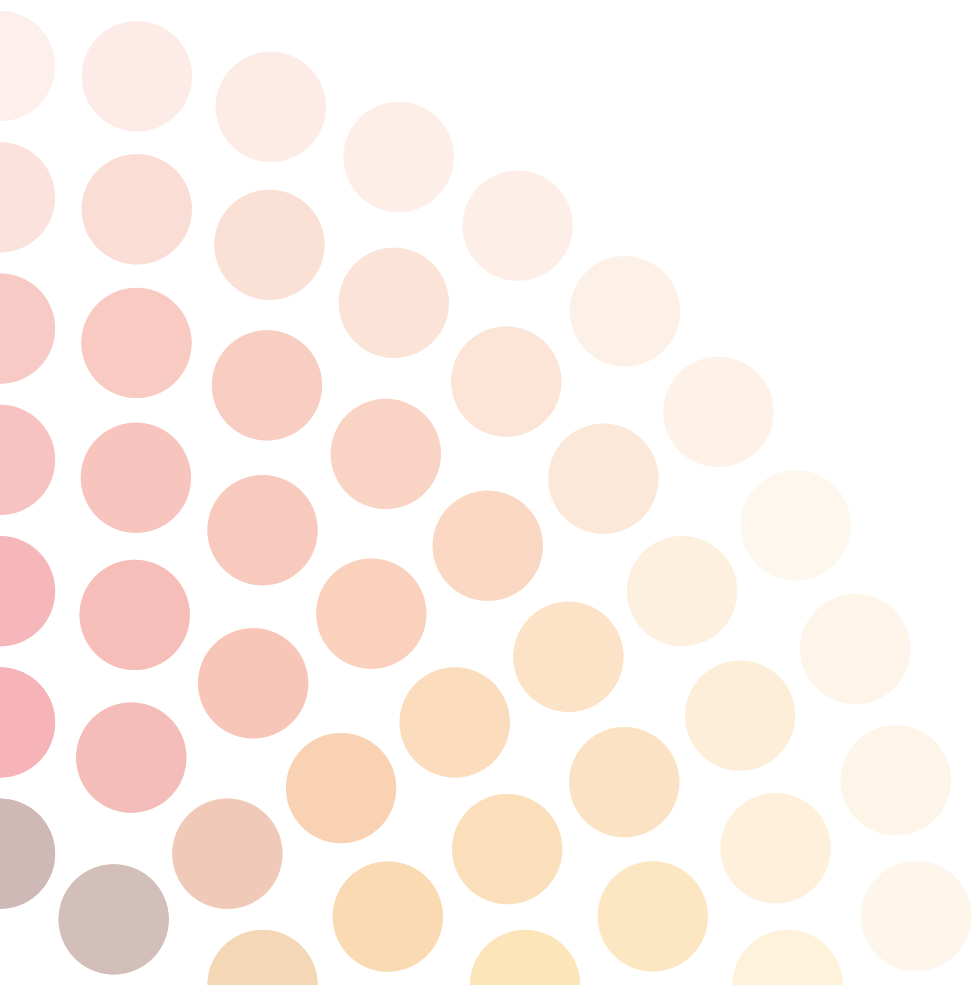
EYE KEY

Toeristische bezienswaardigheden en musea

.....

Sleutels voor de toegankelijkheid van
toeristische bezienswaardigheden en musea
voor blinde en slechtziende bezoekers.

Inhoud

Over Symfoon en de reeks eye keys	4
Onze dank aan	4
Voor wie is deze handleiding bestemd?	5
Wat begrijpen we onder de term 'bezienswaardigheid'?	6
Een hulpmiddel voor blinde en slechtziende personen	6
1. De 5 b's voor toegankelijke bezienswaardigheden	7
1.1. Begrijpbaarheid, bekendmaking en communicatie	7
1.1.1. Digitale media (zoals de eigen website of sociale netwerksites)	7
1.1.2. (Specifieke) geschreven media	7
1.1.3. Audiovisuele media (televisie, video's en beeldfragmenten)	8
1.1.4. Persoonlijk	8
1.2. Bereikbaarheid van de locatie	9
1.3. Betreedbaarheid van de locatie	10
1.4. Bruikbaarheid	11
1.5. Betaalbaarheid - Reservatie van tickets	12
2. Onthaal	13
3. Tips voor een vlotte omgang met blinde en slechtziende personen	14
4. Tijdens het bezoek "beleven"	15
Ten slotte	18
Bronvermelding	18
Colofon	19

Over Symfoon en de reeks eye keys

Symfoon, het Vlaamse blinden- en slechtziendenplatform, bouwt aan inclusie vanuit de kracht van blinde en slechtziende personen. Dat wil zeggen dat wij niet alleen voor hen werken, maar ook mét hen. Het bestuur en de helft van het team bestaan uit blinde of slechtziende personen. Samen streven we ernaar dat allerlei soorten vrijetijdsbesteding, van musea tot concerten en theater, vrij toegankelijk worden voor blinde en slechtziende mensen.

Om onze ziende medeburgers bewust te maken van specifieke noden van blinden en slechtzienden, ontwierpen wij een reeks 'eye keys'. Dat zijn beknopte, informatieve brochures die per thema enkele drempels aanduiden en mogelijke oplossingen bieden. Zo zijn er eye keys over toegankelijke horeca, zwembeleving, tuinieren, enzovoort. Met deze eye keys hopen we samen drempels weg te werken en een zo inclusief mogelijke maatschappij te creëren.

Onze dank aan

Deze gids kwam tot stand na een intense samenwerking met Toerisme Provincie Antwerpen. Uit deze samenwerking ontstond het [project Attractie\(f\) voor Blinden](#)¹, waar 7 toeristische bezienswaardigheden zich toegankelijker wilden maken voor blinde en slechtziende bezoekers. Ook [Toerisme Vlaanderen](#) is een partner waar we al een hele tijd mee samenwerken om van Vlaanderen een toegankelijker plaats te maken.

**Provincie
Antwerpen**

Vlaanderen
is toerisme

¹ Het project Attractie(f) voor Blinden werkte samen met volgende attracties: Abdij van Bornem, Gasthuismuseum Geel, Hidrodoo Herentals, Jakob Smitsmuseum Mol, Speelgoedmuseum Mechelen, Tablooo Dessel, Technopolis Mechelen.

Voor wie is deze handleiding bestemd?

Deze praktische gids biedt een leidraad om jouw toeristische bezienswaardigheid toegankelijk(er) te maken voor blinde en slechtziende bezoekers, want bezienswaardigheden zijn er voor iedereen.

“Bezienswaardigheden zijn er voor iedereen”

Toegankelijkheid is veel meer dan enkel het wegwerken van fysieke obstakels. Deze gids is geen gedetailleerde oplijsting van alles wat er moet gebeuren rond toegankelijkheid per type bezienswaardigheid. Wel laten we je kennis maken met een reeks basiselementen die een goede start zijn om een bezienswaardigheid open te stellen voor blinden en slechtzienden.

Zou jij het niet fijn vinden dat de deuren van jouw bezienswaardigheid openstaan voor iedereen?

Wat je op voorhand weet en incalculeert, zal achteraf tijd en moeite besparen. Bovendien hoeft het helemaal niet veel te kosten om waardevolle aanpassingen door te voeren.

Deze gids helpt je:

- Na te denken over hoe je een toeristische bezienswaardigheid toegankelijk kan maken voor blinde en slechtziende bezoekers.
- Elementen te herkennen die het voor blinde en slechtziende bezoekers moeilijk of zelfs onmogelijk maken om een bezienswaardigheid te bezoeken.
- Advies of informatie te vinden die je nodig hebt bij het toegankelijk maken van de bezienswaardigheid.

Wat begrijpen we onder de term 'bezienswaardigheid'?

Deze gids gebruikt de term 'bezienswaardigheid' voor alle culturele en historische attracties en musea, pret- en themaparken, tentoonstellingen, groendomeinen, waterparken, zwembaden, belevingscentra, open monumenten en dierenparken. Kortom, een plek waar je naartoe gaat om je te vermaken.

Een bezienswaardigheid kan groot of klein zijn, kan werken met een vaste collectie, maar kan ook van opstelling wisselen.

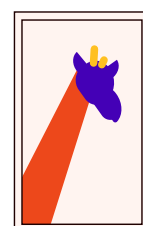
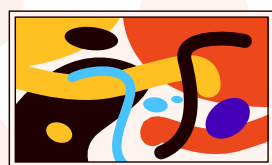
Een hulpmiddel voor blinde en slechtziende personen

GELEIDELIJNEN: hulpmiddel voor blinde en slechtziende personen om de looprichting te kennen. De lijnen wijzen de weg, zowel op de openbare weg als in en rond een gebouw.

- **Natuurlijke geleidelijnen of gidslijnen:** muren, leuning, hagen en ondergronden om zich te oriënteren. Die natuurlijke lijnen krijgen de voorkeur.
- **Kunstmatige geleidelijnen of ribbellijnen:** markeringen op de vloer die de looprichting aanduiden. Ze worden ook podotactiele markeringen genoemd.
- **Rubberen tegels, verende tegels of oriëntatievierkanten:** dat zijn informatie-tegels. Op dat punt kun je iets doen: op de bus stappen, op een knop drukken, een gebouw binnengaan, enzovoort.
- **Noppenstroken of waarschuwingsstroken:** een noppenstrook wijst op een gevaarlijk punt, zoals een oversteekplaats, trap of deur.

GELUIDSBAKENS: speakers met een menselijke of computerstem boven deuren en doorgangen voor de slechtziende om zich te oriënteren.

De bezoeker activeert geluidsbakens met zijn smartphone. Je vindt ze onder andere terug in musea, luchthavens, stations en hotels.

1. De 5 b's voor toegankelijke bezienswaardigheden

1.1. Begrijpbaarheid, bekendmaking en communicatie

Alle relevante informatie, zoals bewegwijzering, pictogrammen en infobrochures, moet voor iedereen leesbaar en begrijpelijk zijn.

1.1.1. Digitale media (zoals de eigen website of sociale netwerksites)

Blinde en slechtziende mensen vernemen initiatieven via verschillende doelgroep-specifieke en algemene mediakanalen. Het is wel zo dat blinde en slechtziende personen de meeste informatie halen uit het gesproken woord. Het geschreven woord is toegankelijk voor hen via hun spraaksoftware.

Zorg er dan ook voor dat digitale media toegankelijk zijn en raadpleeg erkende standaarden. Op sommige websites staat een eenvoudige handleiding om digitale documenten toegankelijk te maken².

1.1.2. (Specifieke) geschreven media

De meeste tijdschriften die specifiek voor blinde en slechtziende lezers zijn verschijnen maar om de twee of drie maanden. Het is dus belangrijk om de informatie ruim op voorhand door te geven.

Maak je reclame met flyers, verlies dan niet uit het oog dat slechtziende personen deze flyers enkel kunnen lezen als aan enkele basisvoorwaarden is voldaan: groot en schreefloos lettertype, voldoende contrast tussen tekst en achtergrond en mat papier zonder weerkaatsing.

² <https://www.vlaanderen.be/inter/toolbox-toegankelijke-steden-en-gemeenten/algemeen-bestuur-dienstverlening-en-communicatie/digitale-toegankelijkheid/richtlijn-eu-over-de-toegankelijkheidsvoorschriften-voor-producten-en-diensten>
<https://www.w3.org/Translations/WCAG21-nl/>

1.1.3. Audiovisuele media (televisie, video's en beeldfragmenten)

Beelden in filmpjes of video's worden idealiter omgezet in woorden. Dit kan met audiodescriptie: een stem vertelt wat er te zien is op het scherm, in de stiltes tussen de relevante geluiden en het gesproken gedeelte. Als een vertelstem beschrijft hoe een bezienswaardigheid er precies uitziet, zullen blinde en slechtziende kijkers de boodschap ook meekrijgen. Er bestaan een heleboel professionele bureaus en freelancers die getraind zijn om beelden te vertalen naar heldere, uitnodigende woorden.

1.1.4. Persoonlijk

De beste reclame is nog altijd mond-tot-mondreclame. Niet alleen individuele blinde en slechtziende bezoekers vertellen hun ervaringen voort, ook [belangenverenigingen](#) kunnen je initiatief kenbaar maken via hun kanalen.

Als je groepsrondleidingen voorziet, kunnen verschillende organisaties eventueel een groepsbezoek plannen. Vermeld hierbij steeds het maximaal aantal deelnemers om een vlot verloop te garanderen.

Laat de deelnemers ook weten of ze werken kunnen betasten en onder welke voorwaarden. Bijvoorbeeld met een handschoen, met begeleiding, tijdens geleide bezoeken of op bepaalde dagen.

ALLE INFO GEBUNDELD

Het is heel belangrijk dat alle info op één plaats te vinden is.

Bundel alle informatie over toegankelijkheid op één webpagina en verwijst ernaar op je startpagina. Zet op die pagina een contactformulier of je contactgegevens, met minstens je telefoonnummer

en e-mailadres. Probeer ervoor te zorgen dat je formulier toegankelijk is voor blinden en slechtzienden. Je kan bovendien aanbieden om te helpen bij de voorbereiding van het bezoek.

'BEST PRACTICE'

In **Technopolis** staat alle informatie over toegankelijkheid gebundeld op één webpagina, waarop je de **filter 'blinden en slechtzienden'** kan toepassen. Ze pasten hun Wegwijs-brochure aan en plaatsten die op de website in pdf zodat die vergroot en voorgelezen kan worden.

1.2. Bereikbaarheid van de locatie

Elke voorziening (vooral toegankelijkheid van openbare ruimte en openbaar vervoer) moet veilig en comfortabel bereikbaar zijn voor iedereen.

Blinde en slechtziende personen zijn voor hun verplaatsingen vaak afhankelijk van het openbaar vervoer. Idealiter is de locatie van de bezienswaardigheid dus vlot bereikbaar met trein, tram, bus of metro.

Verleen geactualiseerde en toegankelijke informatie over de beschikbare trein-, tram- en buslijnen, de aankomst- en vertrektijden, de dichtstbijzijnde halte, enzovoort. Bij gebrek aan openbaar vervoer is het nuttig om eventuele alternatieven zoals taxibedrijven te vermelden op de website.

Daarnaast is een duidelijke, gedetailleerde wegbeschrijving op de website heel handig. De wegbeschrijving is niet alleen nuttig voor iedereen, maar biedt blinde en slechtziende bezoekers de mogelijkheid om de weg op voorhand te memoriseren. Vermeld onder meer de straatnamen, de hoeveelste straat ze links of rechts moeten nemen en wijs de bezoeker op eventuele herkenbare details (bijvoorbeeld: “sla de tweede straat links in naar de steil opklimmende Molenweg”).

Geef in de wegbeschrijving ook duidelijk aan waar de ingang is gelegen: ligt die aan de voorkant van het gebouw, of eerder aan de zijkant? Loopt er een pad naartoe? Enzovoort. Tot slot is het ook handig om te beschrijven waar het onthaal zich ten opzichte van de ingang bevindt.

‘BEST PRACTICE’

Op de website van de **Vroente** staat een uitgebreide beschrijving van hun **toegankelijke wandelroute ‘het Vlinderpad’**. De beschrijving begint met ‘Je start aan het bruggetje naar links, volg het fietspad. De bouwhekken aan de rechterkant zijn je gidslijn.’ Dat gaat zo heel gedetailleerd verder.

1.3. Betreedbaarheid van de locatie

Elke voorziening moet veilig en comfortabel betreedbaar zijn (vooral fysieke toegankelijkheid).

Zorg dat de bewegwijzering goed leesbaar is voor slechtziende bezoekers. Dat kan via een paar simpele grafische ingrepen: een groot, schreefloos lettertype, contrasterende kleuren en een mat oppervlak zonder weerkaatsing en schreefloze letters. Voldoende belichting op de indicaties is ook van essentieel belang.

Als er te weinig oriëntatie is voor blinde bezoekers, is het een goed idee tactiele en auditieve aanpassingen te voorzien, zoals geleidelijnen, geluidsbakens en tactiele markeringen (dit zijn bijvoorbeeld geleidelijnen of noppentegels).

Kijk na of er geen obstakels zijn ter hoogte van de voeten, het hoofd en naast het lichaam, zoals losliggende kabels, uitstekende wegwijzers, grote planten, losse tapijten, enzovoort.

RECHT OP TOEGANG

Sinds juli 2013 is het wettelijk verplicht om geattesteerde assistentiehonden toe te laten op publieke plaatsen.

Blindengeleidehonden mogen dus mee naar binnen en mogen op alle locaties (ook in de cafetaria) hun functie als mobiliteitshulpmiddel vervullen.

Hoe schattig blindengeleidehonden er ook uitzien, als ze aan het werk zijn mogen ze niet afgeleid worden door aaitjes of verbale liefkozingen.

Maar maak je geen zorgen: als de hond zijn werkharnas niet draagt, krijgt hij meer dan voldoende liefde van zijn baasje.

Informeer op voorhand waar in de buurt de hond zijn plasje kwijt kan of voorzie zelf een plaats. Op warme dagen is een kom met fris water een extra pluspunt.

Let op! Als er roltrappen zijn, bied een ander alternatief aan. Voor blinden en slechtzienden is de roltrap geen probleem, maar voor de honden wel.

1.4. Bruikbaarheid

Bij elke voorziening moet elke burger op een gelijkwaardige manier gebruik kunnen maken van alle aanwezige faciliteiten.

Is het bijvoorbeeld mogelijk om telefonisch te reserveren, is de website toegankelijk of, indien er een lift is, zijn er brailleknooppunten of is het een sprekende lift?

Het is belangrijk dat het personeel de mogelijke (extra) faciliteiten voor blinden en slechtzienden kent en weet hoe om te gaan met blinde en slechtziende personen (aanspreken, naar plaats begeleiden, bedienen, enzovoort).

Daarover volgt meer informatie in punt 3, 'Tips voor een vlotte omgang met blinde en slechtziende personen'.

'BEST PRACTICE'

In **Tablo Dessel** beschikken de **liftknooppunten** over **braille-noteringen** en bovendien is er **auditieve ondersteuning** bij vertrek en aankomst van de lift.

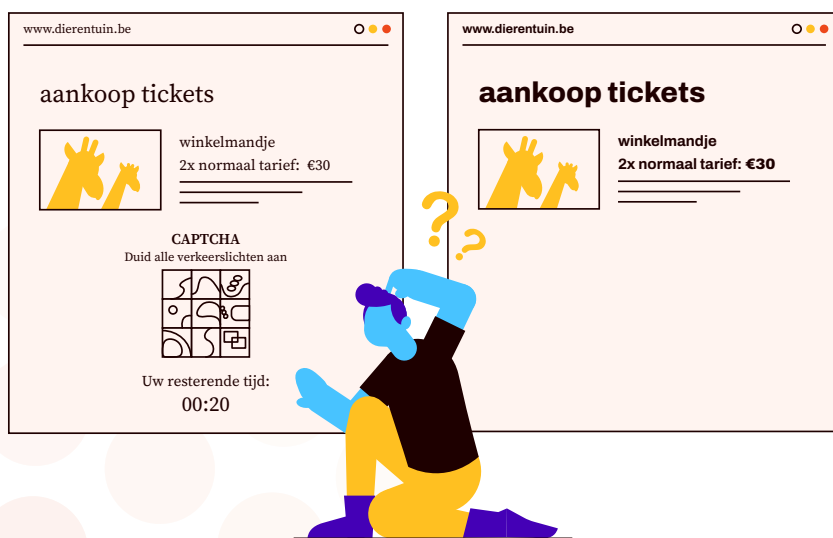
1.5. Betaalbaarheid - Reservatie van tickets

Zorg dat geïnteresseerden zich zowel telefonisch als via de website kunnen inschrijven, niet alleen voor groepsbezoeken, maar ook voor individuele toegangskarten. Maak het inschrijvingsformulier op de website toegankelijk, zodat blinde en slechtziende mensen dit zelfstandig kunnen invullen. Het is bovendien handig dat de bezoeker via dit formulier kan aanduiden of hij of zij al dan niet begeleiding wenst.

In sommige musea krijgen blinde of slechtziende personen een korting op vertoon van hun European Disability Card. Bij andere bezienswaardigheden mogen ze gratis een begeleider mee naar binnen nemen. Wat in elk geval te vermijden valt, is dat de eventuele extra kosten voor toegankelijke materialen worden doorgerekend aan de gebruiker.

Voor blinde en slechtziende mensen is het belangrijk dat het betaalsysteem een beetje geduld heeft. Het gebeurt dat ze niet genoeg tijd hebben om hun tickets via de website te betalen, omdat de timer aftelt. De extra controle 'Ik ben geen robot' is bovendien geen toegankelijk systeem, omdat je foto's moet aanvinken.

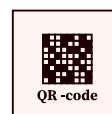
2. Onthaal

Natuurlijke of kunstmatige geleidelijnen begeleiden de bezoeker van de weg via de inkomdeur naar de ontvangstbalie of oproepknop. Maak bezoekers ook in je gebouw wegwijst met geleidelijnen of geluidsbakens.

Zorg voor een logische, rechte en goed verlichte toegangsweg, zonder obstakels en niveauverschillen. Zijn er toch hindernissen, kondig die dan duidelijk aan.

Bij aanvang van het bezoek vertel je waar de toiletten, de vestiaire en andere gemeenschappelijke faciliteiten zich bevinden. Je geeft ook best een woordje uitleg over de structuur van het parcours: in wijzerzin, centrale gang met zijbeuken (visgraat), in één of meerdere kamers of verdiepingen, enzovoort. Zo kunnen bezoekers zich beter oriënteren.

De balie is de plek bij uitstek om de bezoeker informatie mee te geven over relevant materiaal, zoals toegankelijke QR-codes, aangepaste leesvormen en andere interessante gebruiksfaciliteiten.

Het is voor iedereen een meerwaarde als het museum personeel en de gidsen weten hoe ze kunnen omgaan met blinde en slechtziende personen. Het voorkomt onwennigheden, misverstanden en bevordert de sfeer tijdens de rondleiding of het bezoek. Dat soort kennis kan je opdoen via praktische opleidingen bij blindenorganisaties, geschreven handleidingen of workshops ter plaatse waarin het personeel gebriefd wordt. In het volgende punt vind je al enkele voorbeelden van zulke tips.

Hoe het eraan toe gaat op zo'n workshop, lees en zie je [hier](#).

'BEST PRACTICE'

Het **personeel** van het **Speelgoedmuseum Mechelen** volgt een workshop bij Symfoon, met inleefervaringen en tips en tricks voor een klantvriendelijk onthaal.

3. Tips voor een vlotte omgang met blinde en slechtziende personen

- 'Hier' en 'daar' zijn niet te interpreteren aanwijzingen voor een blinde of slechtziende persoon. Geef daarom een duidelijke omschrijving. Als je wil uitleggen waar de trap is, zeg je niet 'daar', maar wel 'de trap is aan je rechterkant en gaat omhoog.'
- Als je een blinde persoon verlaat, deel dit mee en vraag of hij/zij de weg terug of verder vindt. Als dat niet zo is, begeleid je hem/haar best even tot aan een vertrouwd punt.
- Gebruik altijd je stem; een knikje of handgebaar volstaat niet. Je bevestigt iets met een duidelijk uitgesproken 'ja' en je wijst aan met woorden als 'onmiddellijk aan je linkerzijde'.
- Geef het voorwerp in de hand van de blinde of slechtziende bezoeker als je het hem of haar wilt laten 'zien' of breng zijn of haar handen naar het voorwerp dat je wilt laten voelen.
- Spreek altijd de persoon zelf aan, nooit alleen de begeleider.
- Vraag of de bezoeker hulp nodig heeft en kom alleen in actie als hij/zij dat bevestigt.
- Als een bezoeker naar het toilet moet, beschrijf dan in duidelijke woorden waar ze dat kunnen vinden. Als de bezoeker dat graag wil, kan je hem of haar begeleiden naar het urinoir of naar de ingang van het toilet en daar dan zijn of haar hand op de klink leggen. Contraststroken op onder andere de klinken en de drogers zijn een pluspunt. Eventueel kan je ook beschrijven waar bijvoorbeeld het toiletpapier hangt en controleren of het toilet proper is. Geef de bezoeker wel voldoende privacy.

Besef dat je soms niet meteen merkt dat een bezoeker blind of slechtziend is.

4. Tijdens het bezoek “beleven”

Probeer zoveel mogelijk zintuigen van de bezoeker te prikkelen. Naast beeldtaal bieden ook auditieve en geschreven kanalen tal van mogelijkheden.

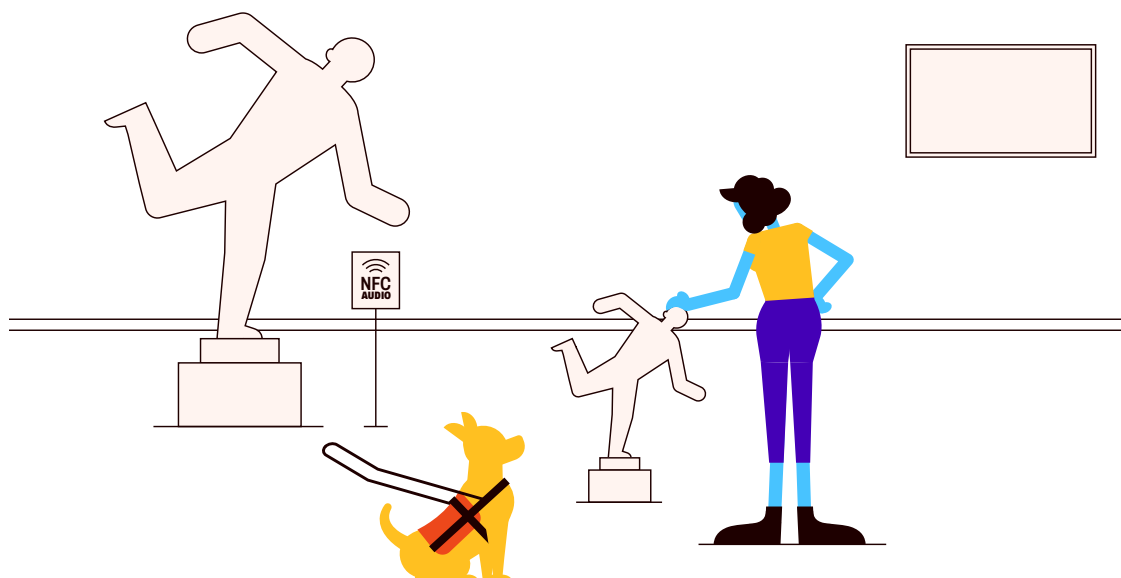
‘BEST PRACTICE’

In de **Abdij van Bornem** staan enkele **informatiezuilen met voelementen, audio en zelfs geur**. Verschillende potjes met verse kruiden wekken de associatie met de kruidentuin van de abdij en de wierook draagt bij aan een mystieke ervaring.

Stel om te beginnen een grondplan in reliëf ter beschikking dat kan worden meegenomen tijdens het bezoek.

Ga voor ‘aanraken mag’. Kunstwerken of objecten betasten vormt een grote meerwaarde. Als de originele kunst te fragiel is, zijn replica’s of aanrakingen met handschoenen even goeie opties.

Laat voelplaten of 3D-objecten maken van enkele permanente voorwerpen of kunstwerken. Zo vergroot je de beleving van een blinde of slechtziende persoon. Voorzie verduidelijkend materiaal zoals stoffen, replica’s, maquettes en andere gebruiksvoorwerpen die de bezoekers kunnen aanraken.

‘BEST PRACTICE’

Het **Gasthuismuseum in Geel** voorziet een beeld van Sint-Dimpna van **extra voelbare elementen**. De heilige Dimpna heeft enkele vaste attributen, zoals haar kroon, een bijbel, een zwaard en het hoofd van de duivel. Deze attributen zijn nagemaakt om aan te voelen.

Voorzie eventuele beeldfragmenten en documentaires van audiodescriptie.

Kies voor een audiogids die werkt op basis van toegankelijke technologie. Dit houdt onder meer in dat:

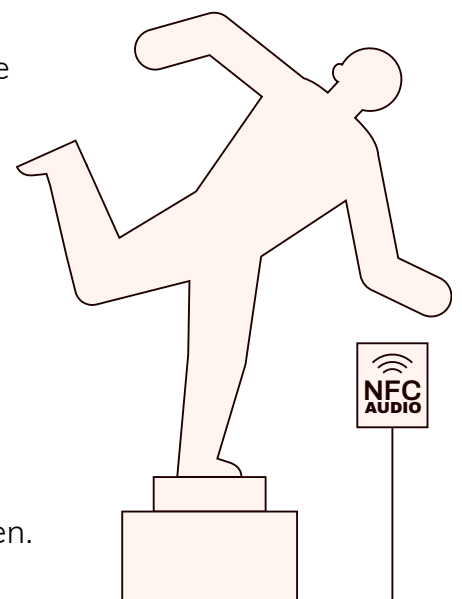
- de audiogids voelbare toetsen heeft en geen touchscreen;
- de toetsen een vaste plaats hebben en met reliëf gemarkeerd zijn;
- de audiogids het object automatisch detecteert en de uitleg voorleest;
- de audiogids duidelijke loopinstructies geeft en de bezoeker waarschuwt indien deze van het parcours afwijkt.

‘BEST PRACTICE’

In **Hidrodoe Herentals** hangt er naast elk stuk een **symbool in 3D**. Die voelbare symbolen moeten gescand worden voor meer uitleg en zijn een creatief alternatief voor QR-codes.

De Erfgoed App is één manier om teksten en audio aan te bieden op de eigen smartphone van de bezoekers. Een goed alternatief voor de audiogids zijn QR-codes, als ze tenminste vlot te vinden zijn. Een QR-code makkelijk vindbaar maken, kan door die te omranden met een hoge boord en de code altijd op dezelfde plaats te hangen, bijvoorbeeld altijd rechts van het kunstwerk op armhoogte. Geluidsbakens kunnen ook een oplossing bieden. Voor meer informatie over geluidsbakens kun je terecht bij Faro.

Zorg ervoor dat schilderijen of foto's niet al te hoog hangen. Slechtziende personen komen graag wat dichterbij om

alles goed te kunnen zien. Als er tekst bij een beeld staat, is die liefst in een duidelijk contrast geprint.

Staan er informatieschermen? Touchscreens zijn niet bedienbaar voor blinden, dus met knoppen blijft het ook voor hen toegankelijk. Voor slechtzienden kan een touchscreen eventueel wel, als het lettertype groot genoeg is, het contrast duidelijk is en het scherm niet te veel verblindt.

Verder is het aangewezen om het toegankelijke materiaal te verspreiden over het volledige parcours. Probeer dus te vermijden dat al het toegankelijke samen staat in één enkele ruimte. Het is fijn voor blinden en slechtzienden dat er op het hele parcours wat te beleven valt voor hen.

'BEST PRACTICE'

In het **Jakob Smits-museum** zijn er **audiogidsen** die **automatisch starten bij het betreden van een ruimte**. Aan de balie ligt een voelbare QR-code die de bezoekers naar de audiogids leidt, zodat ze op hun eigen smartphone kunnen luisteren.

Als er een restaurant of cafetaria in het gebouw is

Print het menu van je restaurant in grote letters en in braille. De digitale versie is best geen beveiligde PDF of JPG, want spraakprogramma's kunnen die niet voorlezen. De website www.ilovepdf.com converteert gemakkelijk en gratis PDF's naar Word.

Leg blinde en slechtziende bezoekers in de watten met bediening aan tafel. Vertel wat er op de kaart staat en hoe het restaurant is ingedeeld. Zo weet je bezoeker dat de toiletten boven zijn, het peper-en-zoutstel naast het bloemstuk bij de deur staat en de vis links op het bord ligt.

Vraag zelf of je de rekening mag brengen en licht die mondeling toe. Als je de betaalautomaat of het betaalbewijs aan de bezoeker aanreikt, beschrijf dan dat je dit doet. Mobiele betaalterminals werken soms met touchscreen, maar die zijn daardoor niet altijd even toegankelijk.

Ten slotte

Wil je je nog verder verdiepen in de materie? Of zoek je informatie over leveranciers voor bepaalde diensten? Aarzel dan niet om contact op te nemen met Symfoon via info@symfoon.be of 0487 51 88 64.

Bronvermelding

- **Maak je toeristische trekpleister voor iedereen de moeite waard (Toerisme Vlaanderen)**
www.vlaanderen.be/publicaties/maak-je-toeristische-trekpleister-voor-iedereen-de-moeite-waard
- **Eye key Toegankelijke rondleidingen (Symfoon)**
<https://www.symfoon.be/sites/default/files/2021-06/2016.09.01%20eye%20key%20toegankelijke%20rondleidingen%20zonder%20opmaak-%20symfoon.pdf>

Colofon

Eye key toeristische bezienswaardigheden en musea is een uitgave van:

Symfoon - Vlaams blinden- en slechtzienendenplatform vzw

Rerum-Novarumplein 25

9000 Gent

Tel: + 32 487 51 88 64

info@symfoon.be

www.symfoon.be

BE 0417.430.590

RPR Gent

In samenwerking met:

Toerisme Provincie Antwerpen en Toerisme Vlaanderen.

Coördinatie Francis Bossaert

Eindredactie Hanne Craye

Inhoud Leticia Larangé en Brenda Vanvoorden

Bestuursorgaan Geert Van Brempt, Dirk Opsteyn en Manuel De Laere

Revisie Anja Verwilghen en Liesbet De Wit

Met dank aan alle andere mensen die rechtstreeks of onrechtstreek meewerkten aan deze publicatie, voornamelijk de ervaringsdeskundigen en de betrokkenen in de musea van het project Attractie(f) voor Blinden.

Vormgeving Graviteit

Video Wellplayed

Podcast Wajoo

Verantwoordelijke uitgever: Geert Van Brempt

© 2024 – eerste druk.

D/2024/15844/01

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN. BEHOUDENS DE UITDRUKKELIJK BIJ WET BEPAALDE UITZONDERINGEN MAG NIETS UIT DEZE UITGAVE WORDEN VERVEELVOUDIGD, OPGESLAGEN IN EEN GEAUTOMATISEERD GEGEVENSBESTAND OF OPENBAAR GEMAAKT, OP WELK WIJZE OOK, ZONDER DE VOORAFGAANDE EN SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN DE UITGEVER.

**Provincie
Antwerpen**

Vlaanderen
is toerisme

